

norden

Nordisk Ministerråd

Ríkari framtíð

13 millumtjóðasáttmálar um náttúru og mentanarumhvørvi

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi

CITES-sáttmálin

Ramsar-sáttmálin

Bern-sáttmálin

Bonn-sáttmálin

Hvalaveiðisáttmálin

Helsingfors-sáttmálin

OSPAR-sáttmálin

Sáttmálin um heimsarvin

Tann evropiski landslagssáttmálin

Granada-sáttmálin

Malta-sáttmálin

Århus-sáttmálin

Ríkari framtíð

13 millumtjóðasáttmálar um náttúru
og mentanarumhvørvi

TemaNord 2006:564

Ríkari framtíð

13 millumtjóðasáttmálar um náttúru og mentanarumhvervi

TemaNord 2006:564

© Nordisk Ministerråd, København 2006

ISBN 92-893-1377-3

Prent: UniTryk

Umbrot og framleiðsla: Naturplan (www.naturplan.dk)

Kápu mynd: Mark Desholm/Naturplan; Inge-Marie Fruelund/Naturplan; Stig Bachmann Nielsen/Naturplan

Baksýnis myndir: Kurt Petersen/Scanpix bls. 10; Claro Cortes IV/Scanpix bls. 14; Johnny Madsen/Scanpix bls. 16; Birte Overgaard/Naturplan bls. 18, 28; Klaus Mortensen/Naturplan bls. 20; Jens Muff Hansen/Naturplan bls. 24, 32; Inge-Marie Fruelund/Naturplan bls. 26; Sven Halling/Scanpix bls. 30; Grethe Bachmann/Naturplan bls. 34; Stig Bachmann Nielsen/Naturplan bls. 36; Erik Smedgaard/Scanpix bls. 38.

Upplag: 300

Prentað á pappír, sum lýkur norðurlandsku umhvørviskrøvini, ið geva rætt til svanamerkið.

Ritið kann bíleggjast á www.norden.org/order. Fleiri rit eru á www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Ráðharraráð Norðurlanda

Store Strandstræde 18
1255 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Faks (+45) 3396 0202

Norðurlandaráðið

Store Strandstræde 18
1255 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Faks (+45) 3311 1870

www.norden.org

Norðurlandskt samstarv

Norðurlandska samstarvið er eitt av teimum elstu og mest viðtøknu økissamstørvunum í heiminum. Tað fevnir um Danmark, Finnland, Ísland, Noreg og Svøríki umframt Føroyar, Grønland og Áland. Samstarvið styrkir um samhoyringina millum norðurlandsku tjóðirnar og hevur bæði fyrilit fyri eyðkennum og líkskapum. Harumframt økir tað um møguleikarnar fyri at gera vart við áhugamálini hjá Norðurlondum í altjóðahøpi og elvir til gott samskipti millum tjóðirnar.

Samstarvið varð formliga fingið í lag í 1952, tá ið Norðurlandaráðið varð sett á stovn, og tað er forum fyri tingmenn og ríkisstjórnir í Norðurlondum. Í 1962 skrivaðu Norðurlond undir Helsingfors-sáttmálan, og er hann tann grundvøllur, sum norðurlandskt samstarv byggir á. Í 1971 varð Ráðharraráð Norðurlanda stovnað, og er tað formligt samstarvsforum millum norðurlandsku stjórnirnar og stjórnirnar í teim sjálvstýrandi londunum Føroyum, Grønlandi og Álandi.

Formæli	6
Ríkari framtíð	8
Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi	10
CITES-sáttmálin	14
Ramsar-sáttmálin	16
Bern-sáttmálin	18
Bonn-sáttmálin	20
Hvalaveiðisáttmálin	24
Helsingfors-sáttmálin	26
OSPAR-sáttmálin	28
Sáttmálin um heimsarvin	30
Tann evropiski landslagssáttmálin	32
Granada-sáttmálin	34
Malta-sáttmálin	36
Árhus-sáttmálin	38
Altjóða skrivstovur	40

Formæli

Norðurlond hava verið við til at fáa í lag eitt stórt tal av millumtjóðasáttmálum, sum snúgva seg um at tryggja umhvørvið og felags náttúru- og mentanararvin í heiminum.

Millumtjóðasáttmálarnir eru við til at tryggja eina náttúru, ið er sera rík við búðki og sløg. Ein rík náttúra hevur tilverurætt í sjálvum sær og hevur stóran týðning fyri eina betri sosiala og fíggarliga menning kring heimin. Harumframt er ein væl røkt náttúra og eitt reint umhvørvi við til at tryggja heilsu, trivna og lívsgóðsku hjá fólki.

Eisini er áhugin øktur fyri, hvønn týðning tað hevur at varðveita heimsins mentanararv í starvinum við millumtjóðasáttmálunum. Eitt nú at varðveita bygningar við serligum byggilistarligum sniði, støð við ríkum fornleivdum og fornminnum ella øki, har enn eru livandi mentanarumhvørvi við einum væl varðveittum sambandi millum fortíð og nútíð. Mentanararvur gevur okkum søguligt tilvit og er eitt týðandi grundarlag undir okkara samleikakenslu – hvaðan í heiminum vit enn so eru.

Norðurlond leggja stóran dent á at tryggja felags náttúru- og mentanararvin. Millumtjóðasáttmálarnir eru týðningarmikil amboð í hesum arbeiði, tí vit røkka teimum bestu úrslitunum, um vit í felag byggja brýr og taka tøk tvørtur um landamørk.

Hesin bóklingur gevur eina stutta kunning um 13 av teimum týðningarmestu millumtjóðasáttmálunum um náttúru- og mentanararv, sum Norðurlond eru við í og í nógvum førum eisini hava verið við til at evna til.

Tað er vón okkara, at innihaldið fer at geva størri kunnleika til sáttmálarnar – bæði hjá politikarum, umsitarum, undirvísarum og øðrum, ið hava áhuga fyri okkara náttúru- og mentanararvi.

At londini geva bóklingin út í felag lysir longu siðvenjuna hjá Norðurlondum at samstarvi um evni, ið hava stóran altjóða týðning. Eitt gott samstarv um millumtjóðasáttmálarnar kann geva økta ávirkan alheimsliga – bæði til gleði fyri ættarliðini, sum nú liva, og tey komandi – samstundis við at vit eisini styrkja norðurlandska felagsskapin.

Helen Bjørnøy

Umhvørvisráðgjafar

Noregi

Vegna Ráðharraráð Norðurlanda,

ráðharrarnar, ið hava ábyrgd av at verja umhvørvið og varðveita mentanararvin

Gjende, Tjódargardur Jötunheima, Noregi (Mynd: Jens Muff Hansen/Naturplan)

Ríkari framtíð

Í Norðurlöndum er long siðvenja at verja náttúru- og mentanarumhvørvi. Í mong ár var tað at verja náttúru- og mentanarvirði eitt tjóðarmál, men seinni hevur verndin fingið eitt meiri altjóðaligt eyðkenni.

Altjóða felagsskapir

Heimsins elsti altjóða náttúruverndarfelagsskapur varð stovnaður í 1922. Tað var Altjóða Fuglaverndarfelagið, ICBP, sum var ein undandøttur til BirdLife International.

Í 1948 varð náttúruverndarfelagsskapurin IUCN stovnaður, og nú kom av álvara gongd á altjóða samstarvið um at steðga alheimsumhvørviskreppuni. Síðan eru fleiri stórrí og minni felagsskapir stovnaðir, og teir hava allir virkað til, at ein røð av löndum hava gjørt

avtalur um í felag at leggja meiri orku í at verja náttúru- og mentanarvirði. Tað hevur í fleiri førum havt við sær, at millumtjóðasáttmálar eru settir í verk.

Hvat er ein millumtjóðasáttmáli?

Millumtjóðasáttmálar eru fólkarættarligar bindandi avtalur millum lönd ella altjóða felagsskapir. Fleiri millumtjóðasáttmálar galda fyrri allan heim, og aðrir eru meiri avmarkaðir – t.d. til Evropa ella partar av Evropa. Limalöndini hittast regluliga og orðskifta um tær skyldur, sum ein millumtjóðasáttmáli hevur við sær. Eisini verður skift orð um, hvørt tørvur er á at gera broytingar í sambandi við, hvørji djór, plantur, øki o.a. sáttmálarnir skulu fevna um.

13 millumtjóðasáttmálar – úr norðurlenskum sjónarhorni

Øll Norðurlönd hava tikið undir við millumtjóðasáttmálum viðvíkjandi náttúru og mentanarumhvørvi. Í hesum bóklingi verða gjøgnumgingnar 13 tær mest umfatandi avtalurnar, sum hava samband við norðurlenska økið. Tað snýr seg um sáttmálarnar, ið síggjast í talvuni til høgru.

Bóklingurin gevur eitt stutt yvirlit yvir millumtjóðasáttmálarnar og tilvísingar til, hvar til ber at finna fleiri upplýsingar.

Hammershus, Danmørk (Mynd: Jørgen Schytte/Scanpix).

	Býur, har sáttmálin varð fengin í lag	Árið, tá ið sáttmálin varð samtyktur	Danmørk	Føroyar	Grønland	Finnland	Áland	Ísland	Noreg	Svøríki
Millumtjóðasáttmálar um náttúru										
Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi (The Convention on Biological Diversity)	Rio De Janeiro	1992	+	+	+	+		+	+	+
CITES-sáttmálin (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)	Washington	1973	+	-	+	+	+	+	+	+
Ramsar-sáttmálin (Convention on Wetlands)	Ramsar	1971	+	+	+	+		+	+	+
Bern-sáttmálin (The Convention on the conservation of European Wildlife and Natural Habitats)	Bern	1979	+	-	-	+		+	+	+
Bonn-sáttmálin (Convention on Migratory Species of Wild Animals)	Bonn	1979	+	+	+	+		-	+	+
Hvalaveiðisáttmálin (International Convention for the Regulation of Whaling)	Washington	1946	+	+	+	+		+	+	+
Millumtjóðasáttmálar um sjóøki										
Helsingfors-sáttmálin (Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area)	Helsinki	1992	+	+	+	+	+	-	-	+
OSPAR-sáttmálin (Convention for the protection of the marine environment of the North-east Atlantic)	Paris	1992	+	+	+	+		+	+	+
Millumtjóðasáttmálar um mentan og landsløg										
Sáttmálin um heimsarvin (Convention Concerning the Protection Of The Cultural and Natural Heritage)	Paris	1972	+	-	+	+		+	+	+
Tann evropiski landslagssáttmálin (the European Landscape Convention)	Firenze	2000	+	-	-	+	+	-	+	+
Granada-sáttmálin (Convention for the Protection of Architectural Heritage in Europe)	Granada	1985	+	-	-	+		-	+	+
Malta-sáttmálin (Convention on the Projection of Archaeological Heritage in Europe)	Valletta	1992	+	-	-	+		-	+	+
Alment										
Árhus-sáttmálin (The Convention on Access to Information, Public Participation in Decision Making and Access to Justice in Environmental Matters)	Árhus	1998	+	-	-	+	+	-	+	+

+ Landið er bundið av sáttmálanum
- Landið er ikki bundið av sáttmálanum

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi

Millumtjóðasáttmáli um lívfrøðiligt margfeldi

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi (CBD) varð samtyktur á heimsfundinum á hægsta stigi í Rio de Janeiro í 1992.

Á heimsfundinum í Johannesburg 10 ár seinni staðfestu stjórnarleiðarar úr fleiri enn 150 londum, at hesin sáttmáli er týðningarmesta amboð hjá heimssamfelagnum til at tryggja lívfrøðiliga margfeldið í heiminum.

Sáttmálin er íkomin av tí ampa, ið heimssamfelagið hevur av, at lívfrøðiliga margfeldið í heiminum er í afturgongd. Tískil verður dentur lagdur á, at neyðugt er – við vernd og burðardyggari menning – at arbeiða ímóti, at lívfrøðiliga margfeldið minkar.

Í lötuni hava 188 lond tikið undir við sáttmálanum. Tað hava Norðurlond eisini gjørt.

Hvat er at skilja við lívfrøðiligt margfeldi?

Við lívfrøðiligt margfeldi er at skilja fjølbroytnið av plantum, dýrum og smáverum, og fjølbroytnið av tí umhvørvi, sum sløgini liva í. Eisini ræður um at varðveita eitt fjøltáttað arvfeingi í hvørjum slagi. Slíkt fjøltáttað arvfeingi kann til

dømis koma í hjá stovnum av sama slagi, sum liva spjaddir um eitt stórt øki. Lívfrøðiliga margfeldið er íkomið eftir millið av árum við lívmenning (evolution).

Endamálið við sáttmálanum

Endamálið við sáttmálanum um lívfrøðiligt margfeldi er bæði at verja lívfrøðiliga margfeldið, tryggja eina burðardyggja gagnnýtslu av ílegutilfeingi, umframt at tryggja, at úrtøkan av at gagnnýta ílegutilfeingi verður býtt hósكيلiga millum londini.

Alheims túsendárafrágreiðing FN frá 2005 (Millennium Ecosystem Assessment) vísir, at fólk seinastu 50 árin hava gjørt størri broytingar í vistskipanini enn í nøkrum øðrum tíðarskeiði í mannasøguni. Ferðin, sum sløg nú á døgum doyggja út við, er økt við valdinum 50-100. Millum tær týðningarmestu orsakirnar er, at búøki hvørva, og at nýggj sløg verða innflutt, ovnýtsla, veðurlagsbroytingar og dálking. Hetta hevur avleiðingar fyri, hvørjar valmøguleikar vit hava í dag. Samstundis leggur frágreiðing FN dent á, hvussu bundin mannaættin er at lívfrøðiliga margfeldinum fyri

at lívbjarga sær, skapa virði, vælfærd og trivnað.

Meginparturin av tí lívfrøðiliga margfeldinum er í menningarlandunum, men tað eru ídnaðarlandini, sum hava tøkni- og vísindarfrøðina til at gagnnýta tilfeingið handilsliga. Sáttmálin eggjar til eina menning av teimum mekanismum, sum tryggja eitt rættvíst býti av ágóðunum.

Ár 2010

Á heimsfundinum á hægsta stigi í 2002 avgjördu londini innan ár 2010 at royna at tálma afturgongdini í lívfrøðiliga margfeldinum, ið stendst av mannaárinum. Á fundinum fyri ráðharrar í umhvørvismálum í Kiev í 2003 samdust evropisku ráðharrarnir um at áseta eitt hægri mál fyri Evropa. Málið er at royna fullkomiliga at steðga afturgongdini í lívfrøðiliga margfeldinum innan 2010. Tað skal eitt nú gerast við at skapa eitt vistfrøðiligt netverk av vardum náttúruøkjum.

Hvussu virkar sáttmálin?

Limalondini skulu menna tjóðarætlanir og virkisætlanir fyri at tryggja lívfrøðiliga margfeldið – við

*Av øllum Norðurlöndum er flogíkornin (*Pteromys volans*) bert at finna í Finnlandi. Her er slagið í afturgongd. Mett verður, at orsökkin til afturgongdina hjá slagnum er, at skógarvinnan hevur vundið meiri upp á seg. (Mynd: Jussi Murtosaari).*

samstarvi tvørtur um landamørk og búskaparlig mørk.

Tey ríku londini hava eisini ábyrgd av – við umhvørvisstuðli – at virka til, at fátæk lond kunnu fremja ásetingarnar í sáttmálanum.

Sáttmálin verður mentur áfram við at seta í verk arbeidsskráir, leiðreglur og menning av lögfrøðiliga bindandi gerðabókum.

Sáttmálin byggir á, at menniskju eru ein partur av náttúruni, og at vit kunnu gagnnýta lívfrøðiliga tilfeingið, men at vit samstundis skulu geva gætur, hvussu tað ávirkar vistskipanirnar.

*Ávís skordýr eru knýtt at ávísu vertsplantum. Ormveran hjá tranaberjafirvaldi (*Boloria aquilonaris*) livir á tranaberjarunni. Hvørva hámosarnir, har hesir runnar vaksa, hvørvur lívsgrundarlagið hjá tranaberjafirvaldi. (Mynd: Andis Liepa/Naturplan).*

Eitt norðurlandskt samstarv, NOBANIS, er fingið í lag við tí endamáli at forða útbreiðslu av innræsnum sløgum sum t.d. risabjarnarklógv (*Heracleum mantegazzianum*). (Mynd: Jens Muff Hansen/Naturplan).

Eitt fjølbroytt landslag við nógvum náttúrubrigdum gevur lívstreytir til fleiri sløg (Indlandsvägen, Svøríki). (Mynd: Carsten Brandt).

Upplýsing og fatan

Tað hevur týdning, at so nógv fólk sum møguligt skilja, hví tað er neyðugt at varðveita lívfrøðiliga margfeldið. Við at taka undir við sáttmálanum hava limalondini bundið seg til at kunna íbúgvar sínar um týdningin av sløgum og búðkjum.

Ílegutilfeingi

Sáttmálin tryggjar hvørjum landi ræðisrætt til at gagnnýta sítt egna tilfeingi. Ílegutilfeingi hevur stóran fíggarligan týdning sum rávøra til biotøkni, heilivág, fríðkanarevni, aling og góðsking. Mett verður, at uml. 50% av heimsbúskapinum er grundaður á lívfrøðiligar úrdráttir og tilgongdir.

Ein spurningur, sum verður orðskift um altjóðaliga, er, hvør støða skal takast til ognarrættin til nýtslu av ílegutilfeingi. Grundgevingin hjá

ídnaðinum fyri at nýta einkarætt (patent) er, at gransking, ið hevur samband við ílegutilfeingi, er neyðug fyri at menna nýggjan heilivág og fyri at menna eitt nú matvørur og landbúnað – nakað, sum kann gagna allari mannaættini. Vansarnir við einkarætti er, at tað kann hava við sær, at tað bert vera tey, ið hava fíggarliga orku at rinda, ið fáa atgongd at ílegutilfeinginum.

Frumbúgvar og siðbundin lívsháttur

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi hevur eina serliga arbeiðsskrá fyri frumbúgvar og nærsamfeløg, sum hava støði í siðbundnum lívshátti.

Norðurlandskt samstarv

Norðurlond hava í felag – undir Ráðharraráði Norðurlanda – ment eina mannagongd viðvíkjandi gagnnýtslu av ílegutilfeingi. Endamálið við tí norðurlandska samstarvinum er at

styrkja arbeiðið við varðveitslu og burðardyggari gagnnýtslu av lívfrøðiliga margfeldinum í sambandi við landbúnað, skógarvinnu, fiskivinnu og matvørur. Samstarvið skal eisini stuðla undir at røkka stevnumiði sáttmálans um atgongd at og rættindi til ílegutilfeingi.

Eisini er fingið í lag eitt norðurlandskt-baltiskt samstarv viðvíkjandi fremmandum og innræsnum sløgum (NOBANIS).

Cartagena-protokollin

Í januar 2000 gjørdur limalondini ein ískoyttissáttmála, Cartagena-protokollina, sum snýr seg um menning av ílegutillagaðum lívverum (GMO). Sáttmálin skal tryggja eina nóg góða vernd av umhvørvinum, tá ið ílegutillagaðar lívverur verða fluttar millum lond og gagnnýttar.

Øll Norðurlond hava sett Cartagena-protokollina í gildi. Undirtøka Danmørks er ikki galdandi fyri Føroyar og Grønland.

Lívfrøðiligt margfeldi fevnir um øll sløg av lívverum og búðki teirra. (Mynd: Carsten Brandt).

CITES-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um millumlandahandil við höttum djóra- og plantuslögum

At veiða villdýr fyri at hava tey í fanglisi ella fyri at gagnnýta úrdráttir úr teimum verður mettt at vera ein av orsökunum til, at nógvløg eru hött. At plantur verða grivnar upp og trø verða høgd er somuleiðis ein orsök til, at fleiri plantusløg eru hött. Nógvløg av teimum höttu sløgum eru fyri umfatandi millumlandahandli, og við hesum í huga varð CITES-sáttmálin (Washington-sáttmálin) samtyktur í 1973.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum er at verja sløg, sum eru hött orsakað av millumlandahandli. Málið er, at allur handil skal vera burðardygur, t.e. at ikki verður tikið meira, enn stovnarnir tola.

Reglurnar í sáttmálanum galda bæði fyri livandi lívverur og fyri úrdráttir úr teimum uml. 5.000 djórasløgum og 28.000 plantuslögum – harav minst 20.000 orkidéir – sum eru sett á listarnar í sáttmálanum (CITES-sløg). Tað eru fyrst og fremst tropisk sløg, sum sáttmálin fevnir um, men fleiri norðurlensk sløg – sum t.d. ugla, rovfuglur, otur, úlvur og ísbjörn – eru eisini tikin við.

Hvussu virkar sáttmálin?

Limalondini skulu avmarka handilin av höttum djórum og plantum við at banna inn- og útflutningi, tá ið mettt verður, at handilin fer at økja um vandan fyri, at sløgini verða týnd. Í sambandi við handil við minni höttum slögum ber til at søkja um at fáa serligt loyvi til inn- og útflutnings.

Sløgini, sum CITES-sáttmálin fevnir um, eru sett á 3 listar, alt eftir hvussu hött tey eru (1. tekstkassi)

Stívlaga 1.000 sløg eru so mikið hött, at handil við teimum er fullkomiliga bannaður (listi I). Fyri hini sløgini krevst altíð serligt útflutningsloyvi (listi II og III). Nøkur lond seta harumframt krøv um innflutningsloyvi.

Serligar avmarkingar fyri ES

ES hevur sett í gildi strangari reglur fyri inn- og útflutning av höttum slögum. Í ávísam færum eru eisini serligar avmarkingar heftar at handli í ES. Tey sløg, sum reglur ES fevna um, eru sett í 4 fylgiskjøl í reglugerð ES til sáttmálan (2. tekstkassi).

1. tekstkassi

Listi I: Sløg, sum ikki mugu verða seld. Sløgini verða mettt at vera mest týningarhótt.

Listi II: Sløg, har inn- og útflutningur verður stýrdur fyri at tryggja sløgini.

Listi III: Sløg, har inn- og útflutningur verður stýrdur, um so er, at sløgini stava frá ávísam londum.

Ísbjörn er ein af teimum norðurlandsku slögunum, sum CITES-sáttmálin fevnir um. Í nógv ár hevur ísbjörn (*Ursus maritimus*) verið veidd, eitt nú fyri at fáa fatur á skinninum. (Mynd: John Frikke).

2. tekstkassi

Fylgiskjal A: Sløg á lista I, og sløg á lista II ella III, sum ES metir eiga at verða sett á lista I. Fylgiskjalið fevnir eisini um sløg, sum ikki eru vard av sáttmálanum, men sum onnur ES-lóg-gáva fevnir um. Umframt tær ásetingar, sum galda fyri sløg á lista I, eru serstakar avmarkingar heftar at handli innan fyri mörk ES.

Fylgiskjal B: Fyrst og fremst sløg á lista II og nøkur sløg á lista III. Í fylgiskjalinum eru eisini sløg, sum sáttmálin ikki fevnir um, men sum verða mett at vera ein vistfrøðilig hóttan fyri sløg, ið natúrliga eiga heima í ES. Handil kann verða loyvdur eftir skerptum leiðreglum.

Fylgiskjal C: Sløg á lista III. Somu leiðreglur galda sum fyri lista III, men harumframt er tað krav um innflutningsfráboðan, tá ið flutt verður inn í ES.

Fylgiskjal D: Sløg, sum eru á lista III, har ES-londini hava ásett fyrivarni. Harumframt eru sløg tikin við, ið ikki eru á listunum í sáttmálanum, men har ynski er um at hava eftirlit við, hvussu nógv verður innflutt. Tað er neyðugt við innflutningsfráboðan, um flutt verður inn í ES.

Hvørt ár verða milliónir av plantum og livandi djórum seld um allan heim fyri at nøkta eftirspurningin av kelidýrum og prýðisplantum. (Mynd: Skov- og Naturstyrelsen).

www.cites.org

Ramsar-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um vernd av vátøkjum av altjóða týðningi
serstakliga sum búøki hjá vatnfuglum

Í 1971 varð "Millumtjóðasáttmálin um vernd av vátøkjum av altjóða týðningi serstakliga sum búøki hjá vatnfuglum" samtyktur. Í gerandismáli verður hesin sáttmáli bert nevndur Ramsar-sáttmálin.

Sáttmálin kom í gildi í 1975, og nú hava 152 lond tikið undir við sáttmálanum, teirra millum øll Norðurlond. Í alt eru tilnevnd 1629 vátøki av altjóða týðningi fyri vatnfuglar.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum er at verja vátøki sum búøki serstakliga hjá vatnfuglum. Øll øki, sum hava altjóða týðning fyri vatnfuglar, skulu verjast. Eitt øki verður sett at hava altjóða týðning, um tað alsamt eru fleiri enn 20.000 fuglar av einum slagi á økinum ella um tað minst er 1% av einum slagi ella undirslagi á økinum.

Tað eru ikki bert vatnfuglar, sum havast skal fyrilit fyri. Øll djóra- og plantusløg á økinum skulu verjast fyri ovnýtslu fyri at varðveita tað natúrliga umhvørvið.

Ramsar-øki

Vátøki eru ymisk sløg av náttúru, sum eru á markinum millum land og vatn. Ramsar-sáttmálin hevur eina sera víða skilmarking av vátøkjum. Hon fevnir millum annað um strandareingir, eingir, firðir, mýrar og vøtn umframt ósaøki og sølt øki, sum eru grynri enn 6 metrar.

Økini hava ikki bert týðning fyri fugl, men hava eisini týðning fyri aðrar lívverur. Eitt nú kunnu økini vera týðningarmikil gýtingar- og uppvakstrarøki hjá fiski.

Skyldur

Lond, sum hava tikið undir við sáttmálanum, binda seg til at tilnevna í minsta lagi eitt Ramsar-øki og til at arbeiða fyri sum heild at tryggja vernd av vátøkjum. At gagnnýta vátøki skal gerast á ein burðardyggan hátt. Tað vil siga, at umsitingin av økjum bæði skal varða av teirra virði og tryggja, at ein gagnnýtsla av teimum heilsu- bótandi móguleikunum hjá einum øki ikki minkar um virði tess.

Limalondini binda seg eisini til at arbeiða fyri at verja vátøki og

vatnfuglar við at skipa vard øki, og londini skulu samstarva um at verja búøki og sløg á teimum vátøkjum, sum tey eru felags um.

Ramsar-økini í Norðurlondum

Norðurlond hava serliga stór lendi við vátøkjum. Tað er serliga galdandi fyri Finnland og Svøríki, har tað eru stór mýrilendi og nógv grunn vøtn. Sambært skilmarking Ramsar-sáttmálans eru sløk 25% av Finnlandi og Svøríki vátøki.

Tann 24.04.2006 høvdu Norðurlond tilnevnt til samans 178 øki við einum heildarvídd upp á 35.682 km². Talið og støddin á økjum vísir, at vátøkini í Norðurlondum hava stóran týðning fyri nógvar vatnfuglar.

Tey lond, sum hava tikið undir við Ramsar-sáttmálanum, hava bundið seg til at tilnevna minst eitt Ramsar-øki og til at tryggja verjuna av vátøkjum við at skipa vard øki. Tipperne í Ringkøbingfjørðinum er eitt av teimum vardu økjum, sum eru skipað í Danmørk. (Mynd: Jens Muff Hansen/ Naturplan).

Mývatn í Íslandi er tilnevnt sum eitt øki, sum hevur altjóða týðning fyri vatnfuglar. (Mynd: Arni Einarsson).

Bern-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um vernd av villdýrum og villblómum í Evropa umframt natúrlig búøki

Bern-sáttmálin, sum varð samtyktur í 1979, snýr seg um at verja evropisk villdýr, villblómur og búøki teirra. ES og 45 evropisk og afrikonsk lond eru við í hesum sáttmála. Harafturat eru nøkur fá lond, sum hava eygleiðarastøðu.

Øll Norðurlond uttan Grønland og Føroyar hava tikið undir við sáttmálanum.

Endamál

Endamálið við Bern-sáttmálanum er at verja dýr og plantur og teirra bú- og vakstrarøki. Nógv sløg og búøki teirra eru hótt ella viðbrekin, og fyri at tryggja, at tey ikki hvørva, er neyðugt at hava serligt fyrilit fyri teimum. Eisini er krav um, at serliga ferðandi sløg skulu verjast.

Sáttmálin skal – umframt at verja sløg og búøki – eisini stuðla til samstarv og samskipan millum londini hvørt sær, við tað at tað er lættari at røkka málunum í sáttmálanum í felag.

Hvussu virkar sáttmálin?

Tey plantu- og djórasløg, sum sáttmálin fevnir um, eru sett á 3 listar (1. tekstkassi). Listarnir gera skil

ímillum, hvussu hótt ella viðbrekin sløgini eru.

Ein fjórði listi snýr seg um veiðihættir og -amboð, ið bann er sett fyri.

Listi I fevnir fyrst og fremst um suðurevropisk plantusløg, men fleiri norðurlendsk sløg eru eisini tikin við, eitt nú finnmarkarspíssbjølgur og gult steinbrot.

Listi II fevnir eisini um nógv norðurlendsk sløg, t.d. kyrrfugl, nísu, úl, björn, rovfugl og uglu.

Listi III fevnir um næstan øll evropisk súgdjór, fuglar, skriðdjór og paddur umframt nøkur fiskasløg, sum ikki eru á lista II. Millum annað er bævur tikin við á lista III.

Umsiting

Sáttmálin verður umsitin av eini nevnd við umboðum úr øllum limalondunum og londunum við eygleiðarastøðu. Nevndin skal tryggja, at londini halda avgerðir sáttmálans. Hon skal eisini koma við uppskotum um, hvussu avgerðirnar kunnu setast inn í landsins lógir.

Nakrar ikki-statsligir felagsskapir (NGO) eru eisini umboðaðir í nevndini. Tey hava ein týðningarmiklan leiklut, við tað at teir ofta eru fyrstir at gera vart við mál um vernd ella eftiransing.

Bern-sáttmálin hevur eisini gjørt sítt til, at flestar paddur og skriðdjórasløg eru friðað í Norðurlondum.

Listi III í sáttmálanum yvir slög, har tøka og veiða skal stýrast, fevnir eitt nú um rúðarpaddu (*Bufo bufo*). Allar rúðarpaddur eru, um tær ekki longu eru á lista II, tiknar við á lista III. (Mynd: Birthe Overgaard/Naturplan)

Tekstkassi 1:

Listi I: Serliga vard plantuslög. Slögini eru so mikið hótt, at limalondini hava bundið seg til at tryggja, at hesi sløg og teirra vakstrarøki fáa eina serstaka verndarstöðu.

Listi II: Serliga vard djórasløg. Londini skulu tryggja djórini og teirra búði við atlit at t.d. veiðu, innsavning, órógv og handli við sløgnum, um hetta virksemini hevur týðning fyri teirra varðveitslu.

Listi III: Sløg, har fongur og veiða skulu stýrast. Næstan øll sløg, sum ikki eru á lista II, fevnir listi III um. Fyritreitin er, at gagnnýtsla av sløgnum verður stýrd, so at stovnarnir verða vardir fyri hóttanum.

IV: Veiðiamboð og -hættir, ið eru bannað. Tað er m.a. bannað at nýta hálv- ella alsjálvvirkin vápna til veiðu, snarur at veiða súgdjór við og eitrað agn.

Summi sløg eru so hótt, at limalondini hava bundið seg til at gera eitt serligt átak fyri at verja tey og teirra búði. Eitt av hesum sløgum er úlvur (*Canis lupus*). (Mynd: Baard næss/NN/Samfoto).

Bonn-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um ferðandi villdýraslög

Nógv djór fara javnan um landamørk í sambandi við ferðing millum yngliðki og vetrarvist ella tá ið leitað verður eftir føði. Tað gera bæði flytifuglar, hvalir, fiskar og onnur djórasløg.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum er at verja villdýrasløg, sum regluliga ferðast um landamørk. Limalondini hava skyldu til at verja hóttu djórasløgini og til at gera samstarvsavtalur, sum tryggja, at djórini fáa betri vernd á síni ferðing.

Málið er, at sløgini skulu fáa eina góða varðveitingarstöðu.

Listar

Ferðandi djórasløg eru skipað í tveir listar (1. tekstkassi).

Serlig átøk fyri sløg á lista I

Limalondini hava bundið seg til at taka tøk fyri sløg á lista I. Londini skulu verja lívumhvørvið hjá sløgnum og endurbóta ella endurskapa búðini hjá sløgnum. Í royndum fer henda vernd ofta at hava við sær, at eitt slag og/ella búðki tess verður friðað.

Harumframt skulu limalondini royna at gera inntriv í viðurskipti ella virksemini, sum eru orsök til, at eitt slag er hótt. Tað er eisini galdandi fyri t.d. veiðu og fiskiskap.

Samstarv um sløg á lista II

Fyri sløg, sum eru sett á lista II, kunnu gerast tvey sløg av samstarvsavtalum. Annað slagið av avtalu hevur til endamáls at fevna um øll lond á útbreiðsluøkinum hjá einum djóraslagi. Avtalan fevnir eisini um lond, sum ikki sjálv hava tikið undir við Bonn-sáttmálanum.

Hitt slagið av samstarvsavtalu snýr seg um djór, sum bert í stakførum fara um landamørk. Tað er ikki neyðugt, at hesar avtalur fevna um øll lond á útbreiðsluøkinum hjá slagnum.

Dømi um sløg, sum eru sett á listarnar

Fleiri enn 100 sløg eru sett á lista I, og listi II fevnir um fleiri enn 1000 sløg. Dømi um sløg á lista I eru akurskritt, havørn, kúlubøka og grønlandsslættibøka.

Eitt nú eru avgustur, steinkópur og lómur millum tey sløg, sum eru á lista II.

92 lond hava tikið undir við sáttmálanum. Hetta er eisini galdandi fyri Norðurlond undantikið Ísland.

Tekstkassi 1:

Listi I: Sløg, sum eru týningarhótt í øllum ella pørtum av teirra útbreiðsluøki.

Listi II: Sløg, sum hava fyrri neyðini ella sum høvdu havt fyrirum av millumlandaavtalum.

www.cms.int

Akurskritt (*Crex crex*) er týningarhótt á öllum útbreiðsluøkinum og er tí sett á lista I í Bonn-sáttmálanum. Fleiristaðni eru verkætlanir settar í gongd, hvørs endamál er at skapa ella endurbóta búøki til slagið. (Mynd: Aivars Petrins/Naturplan).

Altjóða samstarvsavtalur

AEWA, EUROBATS og ASCOBANS eru millum tær mest umfatandi samstarvsavtalurnar í Bonn-sáttmálanum.

AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement)

AEWA hefur til endamáls at verja vatnfuglar, sum ferðast millum Afrika, Evropa og Asia. Vatnfuglar ferðast ofta langar leiðir og fara um nógv landamørk á vegnum. Tí er tørvur á eini altjóða samstarvsavtalu fyri at tryggja, at fuglarnir verða vardir mest møguligt á búplássum og tilhaldsstøðum, og í teimum londum, sum teir fara fram við á síni leið.

Tey lond, sum hava tikið undir við avtaluni, binda seg eitt nú til at varðveita og endurskapa búøki hjá sløgunum og til at seta í verk granskingarverkætlanir, sum kunnu vera við til at skapa betri umstøður fyri fuglarnar.

Avtalan fevnir um 235 sløg av vatnfuglum, sum alt árið ella partar av árinum eru á vátøkjum. 53 lond – íroknað Danmørk, Finnland og Svøríki – hava tikið undir við avtaluni, sum røkkur um alt Afrika og Evropa, partar av Asia og nøkur arktisk øki.

EUROBATS (The Agreement on the Conservation of Populations of European Bats)

Avtalan hefur til endamáls at verja flogmýs í Evropa. Við at taka undir við avtaluni binda londini seg til at kunna um og lóggeva um flogmýs og til at samstarva við tey lond, sum ikki hava tikið undir við Bonn-sáttmálanum.

Fleiri flogmúsasløg eru hótt, tí tey hava mist tey góðu búøkini. Orsøkin til tey vánaligu lívskorini er eitt nú nýtsla av skordýraeitri (pesticid) og vantandi vitan um lívfrøðina hjá flogmúsum og búøki teirra.

Avtalan fevnir um øll 45 sløg av evropiskum flogmúsum.

48 lond hava tikið undir við avtaluni, íroknað Danmørk, Finnland, Noregi og Svøríki.

ASCOBANS (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas)

ASCOBANS hefur til endamáls at verja smáar tannhvalir í Eystarasalti og í Norðsjónum. Allir tannhvalir uttan avgustur er við í avtaluni. Tey lond, sum hava tikið undir við avtaluni, hava bundið seg til at verja sínar hvalir við at seta í verk ymsar

granskingar- og umsitingarverkætlanir.

Í løtuni eru Belgia, Danmørk, Finnland, Frakland, Týskland, Litavia, Niðurlond, Pólland, Svøríki og Stóra Bretland bundin av avtaluni.

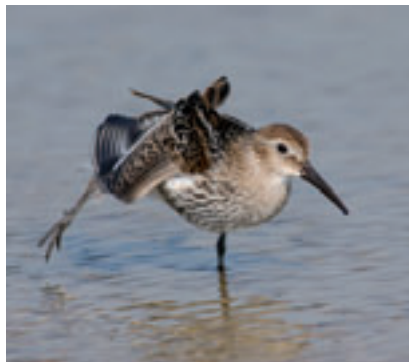
Ein líknandi avtala, ACCOBAMS, er gjørd fyri smáar tannhvalir í Miðjarðarhavi og sjóøki, sum eru næst við.

Meiri kunning um tær 3 samstarvsavtalurnar er á:

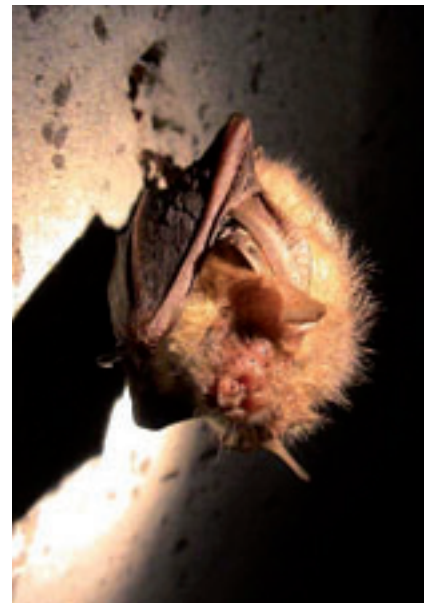
www.unep-aewa.org
www.eurobats.org
www.ascobans.org

Steinkópur (*Phoca vitulina*) er settur á lista II í sáttmálanum. Týskland, Niðurlond og Danmörk hava gjørt eina avtalu um at verja kópin í Vaðhavi. Endamálið við avtaluni er at skapa so góð lívskor, at kóparnir kunnu hava ein sterkan og lívføran stovn. (Mynd: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

Fjallmurra (*Calidris alpina*) er millum tey 235 fuglasløgini, sum samstarvsavtalan um vatnfuglar, sum ferðast millum Afrika, Asia og Evropa, fevnir um. (Mynd: Klaus Mortensen/Naturplan).

EUROBATS er ein samstarvsavtala millum 48 lond. Ætlanin við avtaluni er at bøta um lívstreytirnar hjá flogmúsum sum heild. (Mynd: Andis Liepa/Naturplan).

Hvalaveiðisáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um stýring av stórhvalaveiðu

Í 1930-árunum veiddu fleiri tjóðir stórhval í stórum tali. Tað hevði við sær, at tað var stórur vandi fyri, at hvalirnir fóru at verða týndir. Fyri at verja stovnarnar gjørdu Noregi og Ongland longu í 1931 eina avtalu um at avmarka stórhvalaveiðuna. Í 1937 komu fleiri lond við í avtaluna, men hon var ikki serliga munadygg, við tað at tað alsamt stungu seg upp nýggjar hvalaveiðitjóðir. Tí var neyðugt við nýggjum stýringum, og tað var orsøkin til, at 15 hvalaveiðitjóðir í 1946 samtyktu Hvalaveiðisáttmálan. Síðst í 1970-árunum og fyrst í 1980-árunum tóku fleiri nýggj lond undir við sáttmálanum. Tey flestu nýggju limalondini arbeiddu í høvuðsheitum fyri heilt at steðga ella at avmarka hvalaveiðuna munandi.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum er at umsita og varðveita stórhvalastovnar í heiminum.

Umsiting av sáttmálanum

Hvalaveiðisáttmálin verður umsitin av Altjóða hvalaveiðinevndini (IWC), sum ásetur veiðikvotur við støði í vísindaligum dátum. Ásetingin verður eitt nú gjørd eftir metingum

av støddini á hvalastovnunum og nøring, og harumframt við støði í heilsustøðuni hjá hvalunum, dálking av umhvørvinum, hjáveiðu í sambandi við fiskiskap, veðurlagsbroytingar, órógv og skipaferðslu.

Veiðibann

Í 1986 setti Altjóða hvalaveiðinevndin bann fyri allari vinnuligari veiðu av stórhvali, uttan so at veiðan hevði vísindaligt endamál. Tað var ætlanin, at veiðibannið bert skuldi galda í 5 ár, meðan nevndin arbeiddi við eini meiri víðtøknari meting av hvalastovninum. Bannið er síðan langt og er enn í gildi. Noregi hevur tó tikið fyrivarni í sambandi við bannið og veiðir framvegis sildreka.

Siðbundnar hvalaveiðitjóðir

Hvalaveiðan í Grønlandi verður fatað sum siðbundin hvalaveiða hjá upprunafólki, og grønlandingar hava enn loyvi til at veiða eitt ávíst tal av stórhvali.

Friðing av sløgum ella økjum

Sambært Hvalaveiðisáttmálanum ber til at seta í verk tvey sløg av friðingum. Tað ber annaðhvørt til

at friða hvalasløg ella at vísa á eitt landafrøðiligt øki, har ið ikki er loyvt at veiða hval.

Í 1979 varð bann t.d. sett fyri at veiða hval í Indiahavi, og í 1994 vórðu hvalirnir við Antarktis friðaðir.

Smáhvalir

Tað er NAMMCO (The North Atlantic Marine Mammal Commission), ið umsitur smáhval í Norðuratlantshavi. Hvalaveiðisáttmálin fevnir ikki um smáhval. Smáhvalir eru vardir av CITES-sáttmálanum, Bern-sáttmálanum og Bonn-sáttmálanum.

Limir

Hvalaveiðisáttmálin hevur í løtuni 70 limir, og av hesum limalondum veiða tey flestu ikki sjálv hval. Øll Norðurlond eru limir í Hvalaveiðisáttmálanum.

At veitt hefur verið í áratíggju hefur havt við sær, at stórvalastovrnarnir eru vorðnir so smáir, at Altjóða hvalaveiðinevndin hefur sett bann fyrri handilsligari veiðu. Veiðibannið fevnir eitt nú um kúlubøku (*Megaptera novaeangliae*). (Mynd: Jens Muff Hansen/Naturplan).

Hvalastingarar við bryggju í Reykjavík. (Mynd: Torben Christensen/Scanpix).

www.iwcoffice.org

Helsingfors-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um vernd av havumhvørvinum í Eystarasalti

Burturveiting av føðsluevnum og umhvørvisfremmandum evnum og ovfisking og økt skipaferðsla er til alsamt størri ampa fyri umhvørvið í Eystarasalti. Fleiri sløg á økinum eru annaðhvørt horvin ella hótt orsakað av dálking ella ovfisking.

Orsakað av ringa standinum í Eystarasalti samtyktu tey 7 táverandi londini við Eystarasalt í 1974 Helsingfors-sáttmálan. Avtalan var tann fyrsti altjóða millumtjóðasáttmálin, sum snúði seg um øll sløg av dálkingarkeldum, íroknað burturveiting av føðsluevnum frá upplendinum í Eystarasalti og søkking frá skipum og flogfórum.

Í 1992 samtyktu øll 9 londini við Eystarasalt og EF ein nýggjan millumtjóðasáttmála, sum kom í staðin fyri sáttmálan frá 1974. Harumframt varð varðveitslan av lívfrøðiliga margfeldinum sett afturat, og síðan 1999 hevur sáttmálin eisini fevnt um umsitingina av fjøruni og teimum áum, sum renna um mörk.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum er at steðga allari dálking á økinum og at skapa betri umstøður fyri Eystarasalt sum heild. Sáttmálin fevnir í dag um sjógvin, havbotnin og alt upplendið í Eystarasalti, og hann røkkur til samans um eitt øki upp á uml. 415.000 km².

Helsinki-nevndin

Í Helsinki-nevndini sita umboð fyri limalondini, og henda nevnd skal syrgja fyri, at avtalan verður hildin. Nevndin hevur ábyrgdina av at ansa eftir umhvørvisstandinum og taka avgerðir og koma við tilmælum, sum kunnu hava við sær, at dálkingin minkar og at lívfrøðiliga margfeldið verður varðveitt. Síðan fyrst í 1980-árunum hevur Helsinki-nevndin lagt fram fleiri enn 200 tilmæli.

Londini hvørt sær hava ábyrgdina av, at tilmælini verða sett inn í landsins lóggávu.

Nevndin kann bert samtykkja eina avgerð ella eina avtalu, um allir limirnir eru samdir um tað.

Skyldur

Limalondini hava skyldu til at byrgja fyri øllum sløgum av dálking, sum

kann skaða Eystarasalt. Um eitt limaland dálkar sjógvin, skal landið sjálvt rinda fyri upptakið. Henda meginregla um, at dálkarin sjálvur rindar, skal forða fyri, at nakar fær fíggarligan vinning av at leiða dálkandi evni út á sjógv. Hvørt land sær fer harafturímóti at hava áhuga fyri at lata vera við at dálka, av tí at dálkingin hevur við sær fíggarligar avleiðingar í sambandi við upptak.

Umframt at limalondini skulu minka um dálkingina í Eystarasalti, hava tey eisini bundið seg til at ansa eftir umhvørvisstandinum á økinum.

Sjálvt um ovfisking hevur við sær, at fleiri sløg eru hótt í Eystarasalti, fevnir sáttmálin ikki um fiskivinnu. Tó fevna ásetingarnar í sáttmálanum um áriníð av fiskivinnu á havumhvørvið.

9 lond – umframt ES – hava tikið undir við sáttmálanum. Tey eru Svøríki, Finnland, Danmørk, Estland, Lettland, Litava, Pólland, Russland og Týskland.

Fleiri slög í Eystrasalti eru hött orsakað av dálking og ovfisking. Styrja (Acipenser sturio), sum áður hevur verið vanlig á økinum, er nú heilt horvin. (Mynd: Lars Laursen/Scanpix).

Ein av orsøkunum til, at standurin er so ringur í Eystrasalti, er burturveiting av føðslu- evnum og umhvørvisfremmandum evnum. Helsingfors-sáttmálin tryggjar, at tað ikki er nakar fíggarligur fyrimunur at beina burtur umhvørvisfremmand evni við at leiða tey út á sjógv. (Mynd: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

OSPAR-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um vernd av sjóøkinum í Landnyrðingsatlantshavi

OSPAR-sáttmálin snýr seg um at verja Landnyrðingsatlantshav, har ímillum eisini Kattegat og Norðsjógvín. Sáttmálin savnar París-sáttmálan og Oslo-sáttmálan, sum snúðu seg um dálking frá keldum á landi og søkking frá skipum og flogfórum. Londini við Landnyrðingsatlantshav mettu ikki, at teir báðir eldru sáttmálarnir vardu sjógvín nógv væl fyri øllum dálkingarkeldum. Í 1992 varð tí avgjørt at samtykkja ein nýggjan sáttmála, sum tekur við alt manna-virksemi, sum er við til at dálka Landnyrðingsatlantshav.

Endamál

Í nógv ár er Landnyrðingsatlantshav vorðið dálkað við ymsum sløgum av dálkandi evnum, og henda dálking hevur havt óhepnar avleiðingar fyri plantu- og djóralívið í sjónum. Ætlanin við OSPAR-sáttmálanum er at steðga allari burturveiting og søkking av dálkandi evnum fyri at varðveita og endurskapa lívfrøðiliga margfeldið á hesum sjóøki.

OSPAR-sáttmálin

OSPAR-sáttmálin verður umsitin av OSPAR-nevndini; í hesi nevnd sita umboð fyri hvørt limaland. Nevndin

kemur við tilráðingum og tilmælum og hevur eitt nú bannað oljusøkking frá oljuborupøllum og sett í gildi avmarkingar av burturveiting av geislavirknum evnum. Nevndin leggur stóran dent á at økja um eftirlitið við dálkingarkeldum og umhvørvinum.

Nevndin hevur ikki førleika at taka avgerðir um stýring av fiskiskapinum.

Serliga hótt náttúrubrigdi og sløg

OSPAR-nevndin hevur fyribils víst á 14 náttúrubrigdi og eitt tal av hóttum djórasløgum, sum limalondini hava ábyrgdina av. Bæði súgdjór, fiskar, lindýr, skriðdýr og fuglar eru við á listanum.

Dømi um serliga vard náttúrubrigdi, sum hava tørv á serligari vernd, og sum eru í Norðurlondum, eru runufløtur, sum liggja undir á flóð, grynnur við bendlatangi (*Zostera marina*) og ostrugrynnur.

Sløg, sum eitt nú koma fyri í Norðsjónum og sum hava tørv á serligari vernd, er purpurkúvingur, royður og roðaterna.

Eitt av málunum hjá OSPAR-nevndini er at skipa eitt netverk av vardum økjum í Landnyrðingsatlantshavi. Nevndin hevur ásett eitt metingar-støði fyri, hvussu ein skal velja út og umsita øki, sum skulu hava serliga vernd.

Limalond

15 lond – umframt ES – hava tikið undir við sáttmálanum, har ímillum øll Norðurlond.

Áður var loyvt at søkkja rusk frá boripøllum, men OSPAR-nevndin hevur nú sett fullkomið bann fyri at søkkja rusk. (Mynd: Steen Jacobsen/Scanpix).

Hvørt ár mugu nógvir vaðfuglar lata lív av oljudálking. Her er tað ein hegri (*Ardea cinerea*), sum er vorðin oljudálkaður. (Mynd: Søren Steffen/Scanpix).

Sáttmálin um heimsarvin

Millumtjóðasáttmáli UNESCO um vernd av heimsins mentanar- og náttúruarvi

Limalond UNESCO samtyktu í 1972 millumtjóðasáttmálan um at verja heimsins mentanar- og náttúruarv. Orsøkin er vandin fyri, at náttúruøki, fornfrøðilig minnismærki og mentanarvirði forfarast orsakað av dálking, ferðafólkavinnu, kríggi ella vanligari órøkt.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum um heimsarvin er fyrst og fremst at vísa á og varðveita mentanar- og náttúruarv, sum hevur týðning fyri mannaættina.

Ynskið er at savna seg um heimsins mentanar- og náttúruarv og at limalondini fara at arbeiða fyri at tryggja náttúru- og mentanarvirðini í lóggávuni. Málið er eisini at skapa eitt munadygt altjóða samstarv um at verja virðini til gleði og gangs fyri komandi ættarlið.

Skilmarking

UNESCO skilmarkar náttúru- og mentanararv vítt. Tað kunnu vera søguligir bygningar, náttúrufrøðiliga virði, jarðfrøðiliga virði ella vísindaliga týðningi ella tað

kunnu vera búøki hjá hótum plantu- og djórasløgum.

Sambært skilmarking UNESCO kunnu virðini verða skapt av náttúruni, fólki ella í samanspæli millum fólk og náttúru.

Listin yvir heimsarvin

Tey støð, sum verða vald sum heimsins mentanar- og náttúruarvur, verða sett á listan hjá UNESCO yvir heimsarvin. Hvørt land, sum hevur tikið undir við sáttmálanum, hevur sjálvt ábyrgdina av at koma við nýggjum uppskotum til listan.

Í nevndini fyri heimsarvin sita umboð fyri 21 av limalondunum, og henda nevnd skal góðkenna uppskot til støð ella náttúruminni, sum skulu setast á listan. Áðrenn nýggj uppskot verða viðgjørd av nevndini, skal gerast ein víðtøkin eftirmeting av teimum, og hesa eftirmeting gera serkønir NGO'ar – IUCN á náttúruøkinum og ICOMOS á mentanarøkinum. Eftirmetingin skal tryggja, at krav sáttmálans um dygd, avmarking og umsiting eru nøktað.

Upptøka á listan yvir heimsarvin er ikki ein vernd í sjálvum sær, men

hevur tað fyritleygt, at viðkomandi land bindur seg til at varðveita virðini í einum langtíðarhøpi. Sætta hvørt ár skulu økini verða kannað fyri at víta, um tey eru minkað í virði, og um umsitingin skal tillagast.

Ein upptøka á listin yvir heimsarvin verður fatað um ein serliga tignarlig viðurkenning og hevur ofta við sær økta ferðafólkavitan. Vitja fleiri ferðafólk, kann tað hava við sær økta inntøku, men samstundis kann ferðafólkið ávirka virðini á neiligan hátt, eitt nú við sliti. Tað er eitt krav, at limalondini eru varug við henda trupulleika, tá ið tey vísa á øki, sum tey gjarna vilja hava við á listan yvir heimsarvin.

Norðurlendskt samstarv

Norðurlond hava sett á stovn eina norðurlenska miðstøð (NWHF), sum skal styrkja felags átakið fyri at verja heimsins náttúru- og mentanararv. Stovnurin skal tryggja, at Norðurlond halda ásetingarnar í sáttmálanum.

NWHF samskipar norðurlenska átakið og arbeiðir saman við UNESCO um at stuðla tí parti av heiminum, sum er undirumboðaður á listanum yvir heimsarvin.

Tingvöllir í Íslandi eru tilnevndir sum heimsarvur, lutvíst er orsökinn tann söguligi týðningurinn og lutvíst landslagið. Frá 930 til 1798 kom Altingið saman á Tingvöllum. (Mynd: Morten Lund Overgaard).

Ilulissat-ísafjörður er fyrribils einasta landslag, sum er tilnevnt sum øki við heimsarvi í Grønlandi. Hvørt ár kálva jøklar á økinum meira enn 35 km³ av ísi. Við at kanna jøklarnar hava granskarar fingið størri innlit í veðurlagið síðan seinastu ístíð. (Mynd: Slim Allagui/ Scanpix).

182 lond, íroknað øll Norðurlond,
hava tikið undir við sáttmálanum.

Sammallahdenmäki-heyggjarnir frá bronsuöld í Finnlandi eru settir á listan yvir heimsarvin. Bronsualdarheyggjarnir geva eitt stak innlit í sosialar og trúarligar skipanir í Norðurevropa fyri meiri enn 3000 árum síðan. (Mynd: Teija Tiitinen).

Tann evropiski landslagssáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um vernd av landsløgum

Landsløg ávirka samleikan hjá fólki og endurspegla margfeldið av einum felags mentanar- og náttúruarvi. Landslagið kemur í av samanspælinum millum egnu tilgongdir náttúrunnar og/ella samanspælinum millum náttúru og fólki. Øll sløg av landsløgum eru týðningarmikil fyri okkara vælferð og trivnað.

Landslagið broytist alsamt sum avleiðing av menningini í samfelagnum. Serliga er tað á økjum, sum hava samband við t.d. landbúnað, ídnað, býarskipanir og ferðafólka-vinnu.

Endamál

Sáttmálin skal tryggja, at vit hava dygdarlandsløg í Evropa. Hann skal styðja uppundir við at verja og umsita landslagið á ein skilagóðan hátt og við at bøta um oyðiløgd landsløg. Sáttmálin skal eisini leggja støði undir eitt evropiskt samstarv um landsløg.

Hvat er eitt landslag?

Sáttmálin skilmarkar landsløg í víðari merking, og hugtakið fevnir tískil bæði um býarøki, landbúnaðarøki, sjóøki og náttúruøki – tað vil

siga øll sløg av landsløgum, uttan mun til stand og góðsku.

Betri fatan av landslagnum

Fyri at stuðla undir fatanina av, hvussu týðningarmikið tað er at verja landslagið, skulu limalondini økja tilvitanina um, hvussu stórt virði landslagið hevur fyri okkara vælferð, trivna og samleika.

Landslagspolitikkur

Hvørt limaland hevur sjálvt ábyrgdina av at verja, umsita og leggja ætlanir fyri landslagið. Londini hava skyldu til at virðismeta síni landsløg og tey viðurskifti, sum ávirka tey. Eftir metingunum skulu londini seta upp góðskumál fyri landsløgini. Borgarar og myndugleikar skulu hava møguleika fyri at vera við til at skipa góðskumálina og fyri at ávirka avgerðir, sum hava beinleiðis ávirkan á, hvussu landslagið mennist.

Altjóða samstarv

Limalondini hava bundið seg til at samstarva tvørtur um landamørk og til at gera og fremja landslagsskráir í felag, um tað er neyðugt.

Umsiting

Landslagssáttmálin verður umsitin av Nevnd Evroparáðsins fyri mentanararv (CDPAT) og Nevndini fyri lívfrøðiligt margfeldi (CO-DBP).

20 lond taka undir við sáttmálanum, eitt nú Danmørk, Noreg og Finnland.

Sambært sáttmálanum verður landslagið skilmarkað sum eitt øki við ávísum eyðkennum, sum eru íkomin av natúrligum orsøkum og/ella mannaávirkan (Orkdal, Noreg). (Mynd: Carsten Brandt).

Landslagssáttmálin tryggjar fjølbroytt landslagssløg og snýr seg um øll sløg av landsløgum. Bæði dyrkað øki og øki, sum mennast uttan uppílegging frá fólki, eru vard sambært sáttmálanum. (Mynd: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

Granada-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um varðveitslu av byggilistararvinum í Evropa

Byggilistararvurin í Evropa er framúr ríkur og fjølbroyttur. Í byggilistini liggur ein mynd av fortíð og nútíð Evropa, og henda mynd er ein partur av okkara felags søgu og samleika og eitt týðningarmikið grundarlag fyri uppliving og lívsgóðsku.

Endamál

Endamálið við Granada-sáttmálanum er at styrkja verndina av evropiska mentanararvinum og at fáa í lag eitt felags samstarv um hetta mál millum evropisku londini.

Hvat er byggilistararvur?

Sum partur av byggilistararvinum verða roknað bygningar og minnismerki, sum endurspeгла eitt søguligt, fornfrøðiligt ella listarligt virði. Tað kann eisini vera øki, sum lutvíst eru bygd og myndað í samanspæli millum fólk og náttúru, ella øki, sum eru ein partur av einum søguligum høpi við húsum og minnismerkjum.

Krøv til limalondini

Granada-sáttmálin bindur limalondini til at gera viðtøkur um stevnuskráir fyri varðveitslu av húsum og minnismerkjum, sum hava byggilistarligt virði.

Stevnumiðini skulu setast inn í skipanina av býar- og landaøkjum og vera grundarlag undir at friða og endurbóta byggilistarlig virði. Londini hava eisini skyldu til at upplýsa borgararnar um virðið á teimum húsum og minnismerkjum, ið hava søguligt ella listarligt virði, so áhugin økist fyri at varðveita tey. Harumframt skulu limalondini økja samstarvið um at varðveita tey byggilistarligu virðini.

Friðing

Friðing er eitt týðningarmikið amboð til at lúka endamál sáttmálans. At friða kann annaðhvørt gerast sjálvboðið ella – um eigarin setur seg ímóti – við ognartøku. Myndugleikarnir í limalondunum skuldu eisini hava móguleika fyri at áleggja eigarum at røkja friðaða ogn og fyri at geva stuðul til at fremja varðveitsluuppgávarnar.

Útbúgving av serkønum fólki

Limalondini skulu sambært sáttmálanum syrgja fyri, at arkitektur, býarskiparar, handverkarar og onnur serkøn fólk verða útbúgvín, so tey kunnu standa fyri skipanini og fyri at varðveita og endurbóta tey byggilistarligu virðini.

Umsiting av sáttmálanum

Evroparáðið hevur sett eina nevnd, Stjórnarnevndina fyri mentanararv (CDPAT), og hon hevur ábyrgdini av at fylgja við Granada-sáttmálanum. Nevndin skal eisini leggja fram uppskot um, hvussu ásetingar sáttmálans lættari kunnu fremjast umframt koma við broytingaruppskotum til innihaldið í sáttmálanum.

Hvør er við?

Øll Norðurlond uttan Ísland hava tikið undir við sáttmálanum. Undirtøka Danmørks er ikki galdandi fyri Føroyar og Grønland.

Granada-sáttmálin verjir evropískan byggilistarav, bæði eldri og yngri. Tær norsku stavkirkjurnar, sum t.d. stavkirkjan Vågåmo, er eitt dømi um eldri byggilist. (Mynd: Jan Djenner/Scanpix).

Ærøskøbing er ein eldri danskur keypstaður við uml. 40 gomlum húsum, sum stava frá 18. øld, og sum eru friðað. (Mynd: Stig Bachmann Nielsen/Naturplan).

www.conventions.coe.int
CETS No.: 121

Malta-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli Evroparáðsins um vernd av fornfrøðiliga arvinum

Malta-sáttmálin varð samtyktur í høvuðsstaðnum í Malta, Valetta, í 1992. Sáttmálin varð fingin í lag, tí mett varð, at tað var neyðugt við einum meira miðvísium átaki fyri at tryggja fornfrøðiliga mentanararvin. Sum partur av mentanararvinum verður roknað bygging, bygningar, landsløg og lutir, sum eru leivdir frá eldri tíðum og sum siga frá søgu og samleika manna.

Endamál

Endamálið við sáttmálanum er at verja fornfrøðiliga mentanararvin sum eina keldu til felags evropisku søguna og samleikan og sum eitt amboð í vísindaligum og søguligum kanningum. Allar leivdir frá eldri tíðum verða settar at vera liður í tí fornfrøðiliga mentanararvinum, tá ið:

1. varðveitsla og kanning av teimum er við til at fylgja søguni hjá mannaættini og viðurskiftum hennara við mentanarumhvørvið;
2. funnir lutir, útgrevstur ella aðrir granskingarhættir eru høvuðsheimildirnar til vitan um mannaættina og umhvørvi hennara; og

3. tær eru innan fyri landaøkini hjá limalondunum

Fyri at nøkta endamál sáttmálans skulu limalondini skráseta fornfrøðilig finningarstøð og fornminni, tryggja møguleikar fyri at friða ella keypa øki við serligum fornfrøðiligum týðningi og seta í gildi skyldu til at boða almennu myndugleikunum frá fornfrøðiligum finningarstøðum og fornminnum. Londini skulu hava fyrilit fyri teimum fornfrøðiliga virðunum í sambandi við ta náttúruligu skipanina og byggi- og verklagsarbeiði. Londini hava eisini bundið seg til at steðga ólógligum útgrevstri og til at samstarva tvørtur um landamørk eitt nú fyri at forða fyri ólógligum útflutningi av fornlutum. Myndugleikarnir skulu eisini hava møguleika fyri at veita fíggarligan stuðul til varðveitslu av fornfrøðiligum virðum.

Uppliving og øktur áhugi

Sambært sáttmálanum skulu borgararnir í limalondunum hava atgongd at einum breiðum úrvali av fornfrøðiligum finningarstøðum. Sáttmálin bindur eisini londini til at

upplýsa borgararnar um týðningin, ið fornfrøðilig virði hava sum grundarlag undir samfelagnum. Upplýsing kann eisini nýtast til at økja áhugan hjá borgarunum fyri at forða fyri virksemini, sum kann oyðileggja fornminni og aðrar fornleivdir.

At halda sáttmálan

Evroparáðið hevur sett eina serfrøðinganevnd – Stjórnarnevndina fyri mentanararv (CDPAT) – sum hevur ábyrgd av at halda eyga við, at Malta-sáttmálin verður hildin. Nevndin skal eisini leggja fram uppskot um, hvussu ásetingar sáttmálans og broytingar í innihaldi sáttmálans lættari kunnu fremjast.

Hvør er við?

39 lond hava tikið undir við sáttmálanum, teirra millum Danmørk, Finnland, Noreg og Svøríki. Undirtøka Danmørks er ikki galdandi fyri Føroyar og Grønland.

Tær norsku helluristurnar í Alta eru millum tey fornfrøðiligu virðini, sum Malta-sáttmálin fevnir um. (Mynd: Sven Halling/Scanpix).

Inuittabúplássini í oynni Akia vísa ein part av søguni hjá grønlenska fólkinum. (Mynd: Anders Tvevad/Scanpix).

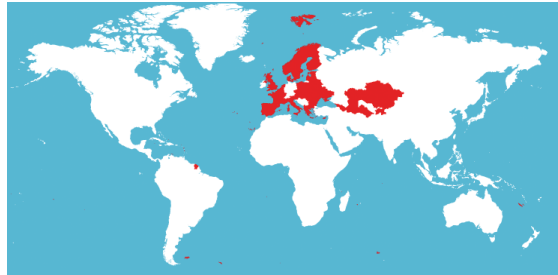
Sambært sáttmálanum skal fólkid í landinum hava atgongd at einum fjølbroyttum úrvali av fornminnum, teirra millum gravheggjum. (Mynd: Stig Bachmann/Naturplan).

Malta-sáttmálin tryggjar, at fyrilit verður havt fyri jarðfunnum gripum í sambandi við byggi- og verklagsarbeiði. (Mynd: Jens Nørgaard Larsen/Scanpix).

Árhus-sáttmálin

Millumtjóðasáttmáli um atgongd at upplýsingum, almenna luttøku í avgerðargongdum umframt atgongd at kæru- og rættaravgerðum á umhvørvisøkinum

Í 1998 hildu ráðharrar í umhvørvismálum úr fleiri enn 50 londum fund í Árhus í Danmørk. Her varð Árhus-sáttmálin samtyktur. Hesin sáttmáli skal geva borgarum og felagsskapum størri ávirkan á avgerðir um náttúru og umhvørvi.

Endamál

Sáttmálin skal styrkja tríggar fólkarættarligar grundreglur. Tær eru:

- Rættur til upplýsingar
- Rættur til at taka lut í avgerðargongdum
- Rættur til at kera og fáa avgerðir royndar við dómstólar ella kærunevndir.

Sáttmálin er bert galdandi fyri avgerðir, sum hava týðning fyri náttúruna og umhvørvið.

Rættur til upplýsingar

Tann fyrsta grundreglan skal tryggja almenninginum rætt til upplýsingar í málum, sum snúgvast seg um umhvørvið og lívskorini hjá fólki. Rætturin til upplýsingar er ein týðningarmikil fyriritreyt fyri, at tað ber til at vera við til at ávirka tær avgerðir, sum myndugleikarnir

taka – og hann skal sambært sáttmálanum galda fyri øll fólk uttan mun til tjóðskap, ríkisborgararætt og bústað.

Rættur til at taka lut í avgerðargongdum

Tað er ikki nóg mikið, at almenningurin hevur góða atgongd at upplýsingum. Tað er eisini neyðugt at hava ávirkan á, hvørjar avgerðir verða tiknar. Limalondini binda seg tískil til at taka almenningin uppí, tá ið avgerðir verða tiknar á umhvørvisøkinum – eitt nú við at hava almennar hoyringar og borgarafundir. Almenningurin skal eitt nú hava ávirkan á avgerðir um nýggj virki, sum kunnu dálka, og um annað virksema, sum ávirkar umhvørvið.

Rættur til at kera

Sáttmálin skal tryggja, at borgarar, virki og felagsskapir, ið kunnu verða ávirkað av inntrivinum, hava rætt til at kera avgerðir um skjalainnlit og um virksema, sum kann ávirka umhvørvið. Sáttmálin inniheldur eisini eina víðari áseting um, at almenningurin skal kunna lógsøkja ella kera avgerðir, ið hava samband

við lóggávu um náttúru, umhvørvi og ráðlegging.

Hvørt einstakt land sær avgerð sjálvt, hvør hevur nóg stóran áhuga fyri at kera í tí ávísa førinum.

Sum nú er, hava 40 lond tikið undir við sáttmálanum, teirra millum Norðurlond, – Ísland, Føroyar og Grønland undantikin.

Árhus-sáttmálin tryggjar borgarunum rætt til at útvega sær upplýsingar, luttaka í avgerðargongdum og kæra avgerðir um virksemi, sum kann hava óhepna ávirkan á umhvørvið. (Mynd: Jens Muff Hansen/Naturplan).

Kæurætturin er eitt nú galdandi í sambandi við verklagsarbeiði, sum t.d. tá ið vatnverkið Kárahnjúkar varð bygt í Íslandi. (Mynd: Magnea I. Kristinsdóttir).

Altjóða skrivstovur

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi:

(The Convention on Biological Diversity)
Secretariat of the Convention on Biological Diversity
413 St-Jacques Street, 8th floor, Office 800
Montreal, Quebec, Canada, H2Y 1N9
Tel: +1-514-288-2220 Faks: +1-514-288-6588
T-postur: secretariat@biodiv.org
Heimasíða: www.biodiv.org

CITES-sáttmálin:

(The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)
UNEP/Regional Office for Europe - International Environment House
15, chemin des Anémones CH-1219 - Châtelaine, Geneva - Switzerland
Tel: +41-22-917 82 79
Faks: +41-22-917 80 24
T-postur: roe@unep.ch
Heimasíða: www.cites.org

Ramsar-sáttmálin:

(The Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat)
Ramsar Convention Secretariat,
Rue Mauverney 28,
CH-1196 Gland, Switzerland
Tel: +41 22 999 0170, +41 22 999 0169,
T-postur ramsar@ramsar.org
Heimasíða: www.ramsar.org

Bern-sáttmálin:

(The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats)
Council of Europe
Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
Tel: +33 (0)3 88 41 20 00
Heimasíða: www.conventions.coe.int

Bonn-sáttmálin:

(The Convention on Migratory Species of Wild Animals)
UNEP / CMS Secretariat
United Nations Premises
Martin-Luther-King-Str. 8
D-53175 Bonn
Germany
Tel: (+49 228) 815 2401 / 02
Faks. (+49 228) 815 2449
T-postur: secretariat@cms.int
Heimasíða: www.cms.int

Hvalaveiðisáttmálin:

(The International Convention for the Regulation of Whaling)
The International Whaling Commission
The Red House,
135 Station Road,
Impington,
Cambridge,
Cambridgeshire CB4 9NP, UK
Tel: +44 (0) 1223 233 971
Faks: +44 (0) 1223 232 876
T-postur: secretariat@iwcoffice.org
Heimasíða: www.iwcoffice.org

Helsingfors-sáttmálin:

(The Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area)
Helsinki Commission
(The Baltic Marine Environment Protection Commission)
Katajanokanlaituri 6 B
FI-00160 Helsinki, Finland
Tel: +358 9 6220 220
Faks: +358 9 6220 2239
Heimasíða: www.helcom.fi

OSPAR-sáttmálin:

(The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic)
OSPAR Secretariat
New Court
48 Carey Street
London WC2A 2JQ / UK
Tel: +44 (0) 20 7430 5200
Faks: +44 (0) 20 7430 5225
T-postur: secretariat@ospar.org
Heimasíða: www.ospar.org

Sáttmálin um heimsarvin:

(The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)
The World Heritage Centre UNESCO
7, place de Fontenoy
F-75352 Paris 07 SP, France
Tel: 33-1-45 68 15 71
faks : 33-1-45 68 55 70
T-postur: wh-info@unesco.org
Heimasíða: whc.unesco.org

Nordic World Heritage Foundation
Fridtjof Nansens Plass 4
N-0160 Oslo, Norway
T-postur: nwhf@nwhf.no
Heimasíða: www.nwhf.no

Tann evropiski landslagssáttmálin:

(The European Landscape Convention)

Granada-sáttmálin:

(The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe)

Malta-sáttmálin:

(The European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage)
Council of Europe
Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
Tel: +33 (0)3 88 41 20 00
Heimasíða: www.conventions.coe.int

Árhus-sáttmálin:

(The Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters)
Aarhus Convention Secretariat
United Nations Economic Commission for Europe
Environment and Land Management Division
Palais des Nations
CH-1211 Geneva 10, Switzerland
Tel: + 41 22 917 4226 / 917 1502
Faks: + 41 22 907 0107
T-postur: public.participation@unece.org
Heimasíða: www.unece.org/env/pp/

Danmørk

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
CITES-sáttmálin
Ramsar-sáttmálin
Bern-sáttmálin
Bonn-sáttmálin
Hvalaveiðisáttmálin
Helsingfors-sáttmálin
OSPAR-sáttmálin
Sáttmálin um heimsarvin
Tann evropiski landslagssáttmálin
Granada-sáttmálin
Malta-sáttmálin
Árhus-sáttmálin

www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.skovognatur.dk
www.mst.dk
www.mst.dk
www.unesco.dk
www.skovognatur.dk
www.kuas.dk
www.kuas.dk
www.mst.dk

Føroyar

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
Ramsar-sáttmálin
Bonn-sáttmálin
Hvalaveiðisáttmálin
OSPAR-sáttmálin

www.imr.fo
www.imr.fo
www.imr.fo
www.fisk.fo
www.imr.fo

Finnland

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
CITES-sáttmálin
Ramsar-sáttmálin
Sáttmálin um heimsarvin
Tann evropiski landslagssáttmálin
Árhus-sáttmálin

www.ymparisto.fi
www.ymparisto.fi
www.ymparisto.fi
www.nba.fi/en/whf
www.ymparisto.fi
www.ymparisto.fi

Ísland

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
CITES-sáttmálin
Ramsar-sáttmálin
Hvalaveiðisáttmálin
Sáttmálin um heimsarvin
Árhus-sáttmálin

www.umhverfisraduneyti.is
www.ust.is
www.ni.is
www.umhverfisraduneyti.is
www.menntamalaraduneyti.is
www.umhverfisraduneyti.is

Noreg

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
CITES-sáttmálin
Ramsar-sáttmálin
Bern-sáttmálin
Bonn-sáttmálin
Hvalaveiðisáttmálin
OSPAR-sáttmálin
Sáttmálin um heimsarvin
Tann evropiski landslagssáttmálin
Granada-sáttmálin
Malta-sáttmálin
Árhus-sáttmálin

www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no
www.miljo.no

Svøríki

Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
CITES-sáttmálin
Ramsar-sáttmálin
Bern-sáttmálin
Bonn-sáttmálin
Helsingfors-sáttmálin
OSPAR-sáttmálin
Sáttmálin um heimsarvin
Tann evropiski landslagssáttmálin
Granada-sáttmálin
Malta-sáttmálin
Árhus-sáttmálin

www.regeringen.se
www.sjv.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.naturvardsverket.se
www.unesco-sweden.org
www.raa.se
www.raa.se
www.raa.se
www.naturvardsverket.se

Ríkari framtíð

13 millumtjóðasáttmálar um náttúru og mentanarumhvörvi

Norðurlond hava langa siðvenju við at taka lut í altjóða samstarvi um at varðveita náttúru- og mentanararvin í heiminum. Í hesum samstarvi eru millumtjóðasáttmálar eitt týðningarmikið amboð.

Í hesum bóklingi verður kunnað um 13 av teimum týðningarmestu millumtjóðasáttmálunum, sum í ymsan mun hava samband við Norðurlond – og sum Norðurlond í fleiri førum hava verið við til at evnað til. Hesir sáttmálar eru:

- Sáttmálin um lívfrøðiligt margfeldi
- CITES-sáttmálin
- Ramsar-sáttmálin
- Bern-sáttmálin
- Bonn-sáttmálin
- Hvalaveiðisáttmálin
- Helsingfors-sáttmálin
- OSPAR-sáttmálin
- Sáttmálin um heimsarvin
- Landslagssáttmálin
- Granada-sáttmálin
- Malta-sáttmálin
- Áarhus-sáttmálin

Ein stutt frágreiðing er um søguliga baksýnið fyri sáttmálunum. Somuleiðis verða tær týðningarmestu avgerðirnar gjøgnumgingnar, og greitt verður frá teirra týðningi fyri tey einstøku londini í Norðri.

Í bóklinginum er eisini eitt yvirlit yvir, hvørji Norðurlond hava tikið undir við teimum einstøku millumtjóðasáttmálunum og hvar til ber at fáa fleiri upplýsingar.

Málbólkurin er politikarar, embætismenn, umsitarar, undirvísarar, áhugafelagsskapir og onnur, sum hava áhuga fyri náttúru- og mentanararvi.